

KAHRAMANMARAŞ'TA GELENEKSEL YÖNTEMLERLE EDİK YAPIMI

EDİK MAKING WITH TRADITIONAL METHODS IN KAHRAMANMARAŞ

Cem KARAKIZ*

Mitat KANDEMİR**

ÖZ: Türk kültürünün zengin örneklerini yansıtan sanat dallarından biri olan dericilik insanoğlunun var olduğu dönemden bugüne kadar varlığını sürdürmektedir. Deri birçok farklı alanda kullanılmıştır. En önemli kullanım yerlerinden birisi ise ayakkabıdır. Esik kurganında bulunan altın elbiseli adamın yanında bulunan ayakkabı, verilen önemin bir göstergesidir. Türk kültür tarihinde ayakkabı biçimleri Orta Asya'dan başlayarak çeşitlenip değişik adlarla anılmıştır. Bunlardan biride eski adıyla "Edük", günümüzdeki adıyla "Edik"tir. Daha çok manda ve sığır derisinden üretilen edik, tarihi ve kültürel özellikleri açısından oldukça önemlidir. Edikin Anadolu' nun farklı yörelerinde ve Kahramanmaraş civarında giyildiği bilinmektedir. Halen Kahramanmaraş'ta birkaç ayakkabı atölyesinde üretimi yapılmakta, yurtiçi ve yurtdışına pazarlanmaktadır. Bu çalışmada, dericilik el sanatları alanında önemli bir yeri olan edikin üretiminde kullanılan malzemeler ve üretim yönteminin belgelendirilmesi amaçlanarak, Kahramanmaraş ilinde üretim yapan çarık ustaları ile görüşülmüş, üretim aşamaları da fotoğraflanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş, edik, çarık, ayakkabı, deri.

ABSTRACT: *Leather and leather products have an important place in the Turkish handicrafts which have a history of hundreds of years. Reflecting rich examples of the Turkish culture; leather trade has survived since the first years of humanity until the present day. Leather which had been used for protecting from the nature conditions, covering and sheltering in ancient times has developed, differentiated and been used in many areas in the course of time. One of its most important utilization areas is shoes. Due to the organic structure of leather, it is not possible to encounter leather findings from ancient times. However, the shoes of a man in golden suits in the Esik castle of Kazakhstan are an important leather antique proving that shoes had been regarded. In the history of Turkish culture, shoe styles have diversified starting from the Central Asia and been called by various names. One of these names is "Edik", formerly known as "Edük". Made mainly of buffalo and cattle leather; edik is highly important in regard to its historical and cultural characteristics. It is known that edik is worn in different regions of Anatolia and around Kahramanmaraş. It is still manufactured in a few shoe workshops in Kahramanmaraş and commercialized at home and abroad. In this study; it is aimed to document the materials and production methods used in the manufacturing of edik, which has an important place in the area of leather handicrafts. Accordingly, an interview was conducted with Mehmet Kopar, a sandal master in the province of Kahramanmaraş and the stages of*

* Öğr. Gör. - Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu/Konya - cemkarakiz@gmail.com

** Öğr. Gör. - Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi El Sanatları Tasarımı ve Üretimi Bölümü/Konya - mitatkandemir@hotmail.com

manufacturing were photographed and documented for the purpose of handing down the next generations.

Keywords: *Kahramanmaraş, edik, sandal, shoes, leather.*

Giriş

İhtiyaçları gidermek güdüsü ile yola çıkan insanoğlu zamanla giysilerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süsleyerek bunu bir sanat haline dönüştürmüştür. İnsanlık tarihi kadar eski olan el sanatları, tarihi ve turistik değer taşıması, geleneksel özellikler bulundurması, kişinin zevk, duygu, düşünce ve yaratıcılığını yansıtması açısından önemli bir kültür ögesi özelliği taşımaktadır. Yüzyıllardır sürdürülen geçmiş ve günümüzde uygulanan el sanatlarından biri de dericiliktir (Odabaşı ve Özdemir, 2018: 32). Giyim-kuşam kültürünün ayrılmaz bir parçası olan geleneksel ayakkabılar dericilik sanatının önemli bir koludur. İlk çağlarda çevresel faktörlerden korunmak için ortaya çıkan ayakkabı zaman içinde değişerek farklı çeşit ve şekillerde karşımıza çıkmıştır.

Ayağı saran deri ve ilkel sandalet gibi antik ayak giyiminin temel biçimleri milattan önceki dönemlere dayanmaktadır (McDowell: 1989). İlk uygarlıklar çağında sandalet şeklinde olan ayakkabı, Mısırlılar tarafından milattan önce 3000 yıllarında yaşamış olan Firavun Narmer devrinde görülmüştür (Yelmen, 2005: 9-10). Evlilik törenleri gibi özel durumlarda ise güne uygun giysiler giyilmiştir. Ayrıca insanlar ayaklarına deriden yapılmış sandalet ya da ayakkabılar giymişlerdir (Bordreuil vd., 2015: 283). Türk ayakkabıları genelde çizme ve türevleri olmuştur. Tarihte ilk Türk çizmeleri M.Ö. 400 sıralarında Hun askerleri tarafından giyilmiştir (Bici, 2007: 9).

Ayakkabılar Türk kültür tarihinde Orta Asya'dan başlayarak çeşitlenmiş ve değişik isimlerle anılmıştır. Edik ayakkabı için kullanılan ilk kelimedir. İlk olarak Uygur metinlerinde karşımıza çıkan bu kelime, bugün Anadolu'da ve yaşayan diğer lehçelerde de yaygın olarak kullanılmaktadır (Naskali, 2003: 19). Bu dönemi anlatan kaynaklara, resimlere, Hun aristokratlarına ait kurganlardan çıkartılan buluntulara göre çizmeler geometrik ve stilize motiflerle, dikiş ve işleme teknikleri ile altın ve gümüş sırmalarla işlenerek yapılmışlardır (Ögel, 1991: 128). Ortaçağ'da Türklerin çizme olarak kullandığı ayak giyim eşyası, daha çok deriden yapılıyordu. En iyi çizmelik deri hayvanın sırtı' (sağrı) yani sırt bölgesinden imâl edilmekteydi. Çizme'den sonra Türker'de has ayakkabı tipi "çarık" idi. Buna "Türk Ayakkabısı" da denirdi. (Köymen : 1992).

Kahramanmaraş'ta geçmişi eskilere dayanan edik, halen yapımı sekiz kuşaktır KOPAR ailesi tarafından devam etmekte ve organik derilerle geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Edik, yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılmış yarım konçlu çizmeye verilen addır (Parlakpınar,

2013:143). Kahramanmaraş'ta edik eski düğün adetlerinde çeyizin önemli bir parçasıdır. Gelin olan kızın çeyizi alınıp at sırtında evine götürülmesi sırasında, "Sarı Edik" olmazsa attan inmem dediği ve bu sırada damadın Sarı Ediği geline takdim ettiği, sonrasında gelinin attan inerek evine girdiği adeti halk arasında anlatılır. Edik çok pahalı olduğu için durumu olmayan ailelerin edik kiraladıkları, düğün bittikten sonra ediği iade ettikleri de söylenir.

Mehmet Kopar Ustadan Edik yapımında kullanılan malzemeler ve yapım aşaması ile ilgili bilgiler elde edilmiş ve sırasıyla açıklanmıştır. Edik dört parçadan oluşan bir çarık tipidir. Taban, ön saya, konç ve tozluktan oluşan ediğin parçalarının birleşim yerlerinde, süs parçasını oluşturan biye ismi verilen derilerde bulunmaktadır. Sırasıyla parçaların kullanıldığı deriler şu şekildedir:

Taban: Eskiden eşek derisi ve büyükbaş hayvan derileri kullanılan taban parçasında, günümüzde kalın deriler kullanılmakta olup, manda derisi, camız derisi ve sırt kısmına denk gelen yerleri kullanılmaktadır.

Ön Saya: Dana derisi ya da teke (yetişmiş erkek keçi) sahtiyanından yapılır.

Konç ve Tozluk: Dana derisi ya da teke sahtiyandan yapılır.

Edik yapımının hazırlık aşamasında deriler ayrılıp, ıslatılarak yumuşatılır. Edik kaç numara olacak ise o numaraya ait endeze, deri üzerine konularak tüm parçaları kesilir. Kesim işleminde dövme demirden yapılmış özel bir bıçak kullanılır. Ara kıyılık için kullanılacak ince deriler şerit halinde hazırlanır. Bu parçalar edik hangi renkte isteniyorsa kök boya ile o renge fırça yardımıyla boyanır. Dikiş işlemine geçmeden önce pamuk iplik bal mumu ile mumlanır. Dikim işlemi çift iğne ile yapıldığı için ip iğnelere farklı bir yöntemle geçirilip sarılarak ipin çıkmaması için sağlaştırılır. Bu yöneme ip ilgiplene denir.

Dikim işlemine başlanırken deriler diz üzerine konularak uç uca getirilir. Parçaların dikim esnasında kaymaması için dana derisinden yapılmış "pazvant" ismi verilen bir kayış ile ayakların altından dize doğru bir üçgen olacak şekilde kayış geçirilir. Dikimi yapılacak deri parçalar bu kayış ile diz arasına sıkıştırılarak kaymaması sağlanır. Ön saya ve konçun ters yüzünden, ayakkabının içe denk gelen kısmından başlanır. Konç ile birleşim yerinde araya kıyılık ismi verilen süs parçasıyla birlikte dikilir. Ön saya ve konç birleştirme işleminden sonra tozluk kısmının dikimine başlanır. Bu aşamada da tozluk ile konç arasına koyun derisinden şerit şeklinde kesilmiş kıyılık parçası eklenir. Edik'in üst saya parçalarının dikimi bittikten sonra taban parçalarının dikimi için hazırlık yapılır.

Edik'in taban parçası iç astar ve taban olmak üzere iki parçadır. Astarı tabana yapıştırmak için çiriş otundan yapılmış bir cins yapıştırma malzemesi kullanılır. Ezilerek toz haline getirilmiş çiriş otu sulandırılarak

istenilen kıvama getirilir. Taban ile astar arasına çiriş yapıştırıcısı sürülerek yapışması sağlanır. Astarın kenarından tabana bıçak yardımı ile bir kanal açılır. Bu kanal deri kalınlığının takriben yarısı derinliğindedir. Yüz sayısı ile taban bu kanal kenarından ters yüzünden gizli bir dikiş şeklinde dikilir. Taban ve yüz kenarlarından ağız ağıza denk gelecek şekilde beş noktadan birbirine tutturulur. Bu noktalar ön orta, arka orta, iç ve dış noktalarıdır. Dikim işlemine iç noktadan yüz ve konçun birleşim yerinden başlanır. Toplamda ortalama 52 dikiş bulunur.

Tabanı monte edilen edik'in ters yüzü dışına çevirilir. Bu işlem esnasında ceviz ya da gürgen ağacından yapılmış bir ağaç dalı kullanılır. Bu ağaç dalına dönder ağacı adı verilir. Ters yüzü çevirilen ediğin içerisine ayakkabının kalıbı yerleştirilir. Muşta yardımıyla dövülerek derinin kalıba yerleştirmesi sağlanır. Deriyi düzeltmek için levgerleme yapılır. Yine gürgen ya da ceviz ağacından yapılmış 15-20 santim arasında levger ismi verilen bir ahşap malzeme ile derinin yüzeyine levgeri sürmek suretiyle deri düzeltme ve ütöleme işlemi yapılır. Bu işlem aynı zamanda deriyi kurutmaya da yarar. Levger ağacı yardımı ile ediğin ayak bileğine gelen konç kısmında deriyi kırma denilen eğimler verilir. Edik yürüme esnasında bu kırılan yerlerden hareket eder. Edik'in konç kıyasına renkleri kök boya ile verilmiş ve süs kesimleri yapılmış şeritler dikilir. Bu işlem bittikten sonra ediğin içinden kalıplar çıkarılır. Ediğin konç kısmında dışa denk gelen yüzüne motif işleme yapılır. Bu işlem tamamen işaret koymadan yada bir kalıba bağlı kalmaksızın ustaların göz kararıyla yaptıkları bir işlemdir. Motifte kullanılan ince şeritler, keçi yada kuzu derisinden yapılır.

Dikimi biten edik'in, yine kuzu yada keçi derisinden kesilmiş ince şeritlerden oluşan bağları takılır ve kurumaya bırakılır.

Terimler: Ön saya, Konç, Tozluk, Kıyılık, Levger, Pazvant, İlgipleme, Dönder Ağacı, Muşta, Sahtiyan

Edik yapımının en önemli özelliği, tüm aşamalarında olduğu gibi, kullanılan tüm malzemelerin organik ve içeriğinde kimyasal bulundurmamasıdır. Dikim işleminde doğal pamuk iplik ve bal mumu kullanılır. Bal mumuna sürülen pamuk iplik hem daha sağlam bir dikiş hemde dikiş noktalarında sıvı sızmasını engelleyen bir özellik katmaktadır.

Yöntem

Yapılan araştırmada veri toplama yöntemi olarak Kahramanmaraş'ta bulunan edik ustası ile görüşülmüş, kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatları arasına giren çarıkçılık mesleğinin bir ürünü olan ediğin, günümüzde yapımı ortaya koymayı amaçlandığından tarama modeli bir araştırmadır.

Bu araştırma da iki tane yöntem kullanılmıştır. Birincisi literatür taraması, ikincisi saha araştırması yapılarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması, ele alınan alanda var olan bilginin değerlendirilmesi ve

özetlenmesidir (Blaxter vd.: 1996). Literatür taraması, bir araştırma yapılırken ilk yapılması gereken temel çalışma olduğu için, öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca literatür taraması yapmanın araştırma problemine odaklanmayı sağlamak, metodolojiyi geliştirmek ve araştırma alanındaki bilgi birikimini arttırmak gibi faydaları vardır. Literatür araştırmasında kullanılan kaynaklar Selçuk Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan kitaplar, süreli yayınlar, makaleler ve konuyla ilgili internet siteleri olmuştur. Araştırmanın Evrenini Kahramanmaraş'ta hala mesleğine devam eden edik ustaları oluşturmaktadır.

Bulgular

Yapılan saha araştırmaları sonucunda Kahramanmaraş'ta yapılan edik yapımının tüm aşamaları kayıt altına alınmış ve fotoğraflanmıştır.

Resim 1: Doğal pamuk iplik ve bal mumu Resim 2: Pamuk ipin mumlanması

Deri üzerinde dikiş ve nakış işlemlerini gerçekleştirmek için farklı ölçülerde metal uçlu biz ismi verilen aletler kullanılır. Sivri ve uç kısmı keskin bu el aletinin ele gelen kısmı ahşap malzeme kullanılarak dizayn edilmiştir.

Resim 3: Biz

Derinin yüzeyini düzlemede ve şekillendirmede kullanılan malzemeye levger denir. Genellikle gürgen ya da ceviz ağacından yapılmış ahşap bir malzemedir.

Resim 4: Levger

İğneye takılan ipin, dikiş işlemi yaparken iğneden çıkmaması için yapılan işleme ilgipleme adı verilir. Ortadan ikiye ayrılan ip iğneden geçirilir ve tekrar el yordamı ile birbirine dolanarak kıvrılır. Bu sayede ip iğne deliğinden geriye doğru kaçmaz ve rahat bir dikiş imkânı sunar

Resim 5: İğneye takılmış ip

Resim 6: İlgiplemenin yapılışı

Derinin yüzeyini kalıba oturtmada ve dikiş yerlerini dövüştürmede kullanılan malzemeye muşta adı verilmektedir. (Resim 7)

Resim 7: Muşta

Edik'in yapım aşamasında kesim işlemi gerektiren her aşamada kullanılan malzemeye keski bıçağı adı verilmektedir. Döğme demirden yapılmış ucu keskin bir bıçak çeşididir.

Resim 8: Keski Bıçağı

Eskiden giyim ve ayakkabı mesleklerinde 'kalıp' için kullanılan kelimeye endeze denir.

Resim 9: Endeze

Edik'in parçalarını oluşturan yüz, konç, biye ve tozluğun herbiri için hangi ayak numarasına göre dikiliyor ise o numara endeze ıslatılarak yumuşatılmış derinin üzerine koyularak parçalar kesilir. Aşağıda taban ve konç kesimi görülmektedir.

Resim 10: Taban ve Konç

Resim 11: Edik'in burun kısmını oluşturan yüzün, deri üzerine endeze koyularak kesim işlemi.

Resim 12: Ediğin konç kısmı dikiş işlemine geçmeden önce ön ve arka ortaları katlanarak bulunur.

Resim 13: Ön ve arka ortaları bulunan konç derisi muşta yardımıyla ezilerek orta çizgileri sabitlenir. Bu işlem dikiş işleminin kaymaması için bir ölçü kılavuzu olarak kullanılır.

Resim 14: Doğal kök boya ile Edik hangi renk olacaksa boyama işlemine geçilir.

Resim 15: Yüz ve Konç' un boyanma aşaması

Resim 16: Edik'in kenar ve birleşim yerlerinde kullanılacak süs derisinin boyanma işlemi.

Resim 17: Süs için boyanan derinin şeritler halinde kesim işlemi.

Resim 18: Dikiş işlemine başlamadan önce parçaların kaymaması için, dana derisinden yapılan 'pazvant' olarak isimlendirilen bir kayış ile iki ayak ve bir diz yardımıyla deri sabitlenir.

Resim 19: Sabitlenen Konç derisinin dikiş başlangıç yeri biz yardımıyla işaretlenir.

Resim 20: Dikiş işlemi için ip geçirilir.

Resim 21: Edik diğer geleneksel çarık modellerinde olduğu gibi Saraçlık ismi verilen teknikle, çift iğne kullanılarak, dikiş yerleri sıkıca iki yöne doğru gerdirilerek dikilir.

Resim 22: Dikiş işlemi yukarıdan aşağıya doğru düz bir sıra halinde bitirilir.

Resim 23: Endeze yardımıyla Tozluk parçasının kesimi.

Resim 24: Kesilen tozluğun bıçak yardımıyla çapraz kesikler atarak, kenar süsünün yapım işlemi.

Resim 25: Tozluğun konç ile birleştirme işlemi. Edik'in parçalarının birbirine birleştirilmesi, parçaların tamamının ters yüzünden dikilmesiyle gerçekleştirilir.

Resim 26: Birleştirilmesi işlemi esnasında, parçalar arasında renk tercihine göre ince biye dikiş yapılır.

Resim 27: Taban derisinin keski ile yarılarak dikiş kanalının açılması işlemi

Resim 28: Taban derisi yarıldıktan sonra dikiş kanalının görüntüsü

Resim 29: Taban ile yüz arasında gelen astarın kesim işlemi.

Resim 30: Taban ile astar arasında yapıştırıcı olarak çiriş malzemesinin sürülmesi.

Resim 31: Taban ve yüz parçalarının ters yüzünden birleştirmeden önce ön, arka ortalarının bulunarak işaretlenmesi işlemi.

Resim 32: Taban ve yüz parçalarının birleştirilmesi başlangıç noktası.

Resim 33: Burun ve arka dönemeçlerde yüzün buruşturularak kampre (bombe) verilmesi işlemi.

Resim 34: Tabanı dikilen ediğin tersinin içten dışa çevrilmesi.

Resim 35: Meşe, gürgen yada ceviz dalından yapılmış 'dönder ağacı' ile içi dışa çevirme işlemi.

Resim 36: Düz tarafı çevrilen ediğin içine kalıbın oturtulması.

Resim 37: İç kalıbı oturtulan ediğin pamuk beze sarılarak muşta ile dövüştürülmesi.

Resim 38: İç kalıbı oturtulan ediğin tabanına şekil verilmesi.

Resim 39: Şekillendirilen tabanın kıyı tıraşının yapımı.

Resim 40: Levger yardımıyla ediğin dış yüzeyinin düzleştirilerek şekillendirilmesi.

Resim 41: Edik'in bileğe denk gelen yerlerine hareket kıvrımı verilmesi.

Resim 42: Edik'in içinden iç kalıbın çıkarılması.

Resim 43: Kenar süsü olacak şeritlerin kesimi ve süs kenarının yapımı.

Resim 44: Süs kenarlarına zımba baskısı ile delikler açılması işlemi.

Resim 45: Edik'in boğazına süs kıyılığının dikimi işlemi.

Resim 46: Edik'in kenar süsü dikilen kıyasına dövüştürme yaparak düzeltilmesi işlemi.

Resim 47: Edik'e işlenecek motif için şeritlerin kesilerek motifin belirlenmesi aşaması.

Resim 48: Biz yardımıyla oyuklar açarak şeritler ile motif oluşturulması işlemi.

Resim 49: Motifin işlenmiş son hali.

Resim 50: Yapımı bitirilmiş giyimeye hazır bir çift edik.

Sonuç

Dericilik tarihinde Türkler ayrı bir öneme sahiptir. Türklerde ham deriyi işleme ve deriden eşya yapma zanaatı, Orta Asya'da yaşadıkları dönemlerde gelişmiştir. Hayvancılığa bağlı yaşama biçiminin doğal sonucu olarak, deriden çok yönlü amaçlar için yararlanmışlardır.

İlk çağlarda sadece doğa koşulları ve doğal etkilerden korumak için kullanılan deriden yapılan ayakkabı deri el sanatları içinde önemli bir yere sahiptir. Türk ayakkabı kültüründe yer alan edik maddi kültür değerlerimizdir. Gerek normal yaşam düzeyinde ve gerekse gelenek-görenek kapsamında son derece ilgi çeken edikler ne yazık ki giderek kaybolmaya yüz tutmuştur.

Kopar ailesi tarafından büyük dedeleri tarafından yapılmış olan bazı çarık modelleri, kendi koleksiyonlarında örnek olarak saklanmaktadır. 1817 yılında Salman Kopar tarafından yapılan edik bunlardan birisidir.

Resim 51: 1817 tarihli Osmanlı Ediği

Günümüzde Kopar ailesi tarafından aynı usül ve yöntemlerle edik yapımı devam etmektedir. Yalnızca Kahramanmaraş'ta sürdürülen böylesine değerli ve Türk kültürünün önemli bir parçası olan bu sanat dalını geliştirmek, korumak, gelecek nesillere aktarmak ve varlığını sürdürebilmesi için mutlaka üretimlerin teşvik ve devamlılığı sağlanmalıdır. Bunun için araştırmalar ve tanıtımlar yapılmalıdır. Yapılacak olan bu çalışmalar hem var olan kültür değerlerimizi yaşatmak hem de ülke tanımı ve kalkınması için yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- BORDREUIL, Pierre ve diğlerleri (2015). *Tarihin Başlangıçları*. (Çev.: Levent Başaran), İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- BİCİ, Esra (2007). *Aynı Ürün İki Farklı Disiplin: Endüstri Ürünleri Tasarımcıları ve Moda Tasarımı*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BLAXTER, Loraine ve diğlerleri (1996). *How To Research Second Edition*. Philadelphia: Open University Press Buckingham.
- KÖYMEN, M. A. (1992). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*. Ankara.
- MCDOWELL, C. (1989). *Shoes: Fashion And Fantasy*. London: Thames And Hudson.
- NASKALİ, E. Gürsoy (2003). *Ayakkabı Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- ODABAŞI, Emine - ÖZDEMİR, Melda (2018). "Deri Yüzey Süslemede Kullanılan Dival İşi Tekniğı İle Yapılmış Bazı Deri Ürünler". *Vocational Education (NWSAVE)*, 13(3), s. 32-51.
- ÖGEL, Bahaeddin (1991). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- PARLAKPINAR, Murat (2013). "Derleme Sözlüğü'nde Ayakkabı ve Ayakkabıcılıkla İlgili Söz Varlığı". *ANEMON Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, 1(1), s. 139-154.
- YELMEN, Hasan (2005). *Türk Dericiliğı 2400 Yaşında*. İstanbul: Kesişim Yayıncılık.